

EMERXENCIA

Comezamos a preparar este monográfico sobre os retos da educación fronte a emerxencia climática en 2021, cando comezaba a percibirse certa luz ao final do túnel da pandemia. Sempre fomos escépticos sobre o potencial de cambio da situación de alarma sanitaria que experimentabamos. Lamentablemente, tínhamos claro que o escenario estatal e global ía presentar os mesmos problemas e retos socio-ambientais despois da pandemia, posiblemente agudizados polas secuelas económicas e sociais derivadas da mesma emerxencia sanitaria.

É certo que a pandemia supuxo unha redución significativa das emisións de gases de efecto invernadoiro, tanto a nivel do Estado español como a nivel global, en torno a un 6% menos a respecto do ano 2019. Pero no ano 2021 recuperáronse os niveis de emisións precedentes, nun repuntamento que pode consolidarse no ano 2022. Paradoxalmente, a Unión Europea e o Goberno español declararon oficialmente a emerxencia climática xusto antes da pandemia, coa intención de impulsar políticas de transición enerxética e descarbonización consecuentes cos obxectivos do Acordo de París (2015). Que houbera que esperar un lustro para que a crise climática pasase a un lugar relevante da axenda política rexional e local resulta, cando menos, inquietante. Levamos máis de 50 anos de demora dende que a ciencia presentou as primeiras evidencias certas de que a humanidade industrializada estaba a alterar a estabilidade climática relativa do Holoceno.

Noutro paradoxal xiro, o período pandémico foi aproveitado polo Goberno español para sentar as bases lexislativas e normativas dunha política estatal de mitigación e adaptación máis ambiciosa. Neste impulso destaca a promulgación dunha Lei de Cambio Climático e Transición Enerxética, aprobada finalmente en 2021, e a presentación da *Estratexia de Descarbonización a Longo Prazo 2050* (2020) e do *Plan Nacional de Adaptación ao Cambio Climático 2021-2030* (2020). A súa finalidade última, en consonancia co Acordo de París, é acadar a neutralidade climática da sociedade española a mediados de século: é dicir, reducir as emisións anuais de GEI a niveis que os sumidoiros naturais da biosfera (vexetación e océanos, fundamentalmente) poidan volver a fixar.

E EDUC

A CLIMÁTICA

Neste período tamén viu a luz a LOMLOE. Por primeira vez, unha lei orgánica de educación incorpora explicitamente a atención á emerxencia climática entre os seus fins. En consonancia, os decretos de ensinanza mínimas para todos os niveis recollen a crise climática como un reto educativo relevante, especialmente na educación secundaria e no bacharelato. E, se ben é certo que queda por concretar a transposición deste novo marco curricular aos espazos de competencia autonómicos, por primeira vez parece que existe a vontade política de converxer a política climática e a política educativa.

Pero tamén hai indicios, por exemplo, de que a cuestión climática poida formar parte da “guerra cultural” impulsada dende sectores da dereita e da ultradereita que utilizan o negacionismo climático para proxectar a súa identidade, condicionando ou limitando, entre outros efectos secundarios, o potencial da LOMLOE para inserir a emerxencia climática na axenda escolar. Esta mesma corrente pode entorpecer o desenvolvemento da LOMLOE a nivel autonómico, principalmente nas comunidades con gobernos de orientación neoliberal. Outro problema é se o *timing* da reforma en marcha é o adecuado para responder coa rapidez necesaria aos cambios que será preciso adoptar para situar a sociedade española na senda da neutralidade climática. De feito, unha das cuestións que introducimos neste monográfico é a pertinencia de impulsar un currículo de emerxencia climática.

Cando estabamos a pechar este monográfico da RGE, dúas conxunturas irromperon na escena pública. Por unha parte, a guerra en Ucraína, que está a redefinir o marco xeopolítico global e que pode alterar as políticas de resposta á crise climática que parecían tomar pulo, principalmente en Europa. Un conflito onde conflúen outros moitos e que entronca perigosamente co impacto social e os conflitos alimentados pola recesión económica que a guerra suma aos problemas preexistentes da escaseza e carestía de materias primas enerxéticas, minerais e alimentarias.

Por outra parte, en moitas rexións do planeta especialmente vulnerables ao cambio climático estase a experimentar unha seca excepcional, con ondas de calor recorrentes e anormalmente intensas e prolongadas. A converxencia desta situación coa guerra en Ucraína -uns dos grandes produtores de grao a nivel mundial- está a provocar una emerxencia alimentaria en moitos países subdesenvolvidos. En España, esta conxuntura estase a manifestar con problemas na dispoñibilidade de auga e no padecemento de grandes incendios forestais cunha capacidade destrutiva descoñecida até agora. A percepción social destes eventos climáticos extremos e as súas consecuencias cada vez máis evidentes na vida cotiá de millóns de persoas, pode xogar a favor da aceptación de políticas climáticas máis ambiciosas das postas en práctica até agora. Pero a depresión socio-económica que está a causar a converxencia de ambas conxunturas, guerra e eventos climáticos adversos, pode ter un efecto contrario ao coartar a ambición e os recursos para unha política climática xa de por si limitada.

Este é o escenario onde as institucións educativas terán que tomar posición diante da emerxencia climática e os problemas socio-ambientais conexos (alimentación, enerxía, auga, recursos, saúde, modelos de produción e consumo, biodiversidade etc.). A solución da crise climática, a principal evidencia da crise socio-ambiental do modelo civilizatorio xurdido da Revolución Industrial, non é nin será educativa. Pero calquera alternativa para eludir os peores escenarios climáticos que a ciencia considera posibles pasa por considerar o papel da educación, formal e non formal, nos cambios culturais necesarios para transitar cara a sociedades descarbonizadas nun mundo que distribúa de forma máis xusta recursos e cargas ambientais. Non é un problema de supervivencia, senón de evitar cantidades inxentes de sufrimento humano. Este monográfico pretende situar algúns dos desafíos deste reto no radar da comunidade educativa galega. ■

Pablo Á. Meira Cartea e Miguel Pardellas Santiago
Coordinadores do monográfico

ACIÓN